

KARL LINDAHLIN VILLA PELANDER KAUNIAISTEN HUVILA-
KAUPUNGISSA

Ulla Ranta 1988

SISÄLTÖ

POIS KAUPUNGISTA	1
OY GRANKULLA AB	2
VILLA PELANDER	3
Päärakennus	4
Verannat ja kuistit	5
Koristelu	7
Sisustus	8
Talousrakennus ja muu Pelanderin aikainen rakennuskanta	9
TYÖVÄEN AKATEMIA	10
Uudisrakennukset	11
Viitteet	12
Alexander Pelanderin elämäkertatietoja	17
Karl Lindahlin elämäkertatietoja	18
Karl Lindahlin töitä	19
Lähteet	24

POIS KAUPUNGISTA

Englannista alkunsa saanut, mannermaalle ja pohjoiseen Eurooppaan levinnyt huvila- ja puutarhakaupunkiaate sai suopean vastaanoton vuosisadan vaihteen Suomessakin. Aikalaisten asenteita muokkasivat tehokkaasti mm. arkkitehtien innostus, aikakauslehdet, arkkitehtuurijulkaisut ja mallikirjat. Maaseudun rauhaa, puhdasta ilmaa, terveellistä elämää ja luonnonläheisyyttä arvostettiin. Tämänlaatuinen ideologinen asennoituminen sai pienetkin kaupungit tuntumaan meluisilta, ahtailta ja likaisilta, asumisympäristönä ylipäättään epäsuotavilta.

Asuinoloissa oli toki kiistattomia epäkohtia. Kaupungit kasvoivat nopeasti, lisääntyvän väestön tarpeet heijastuivat asuntojen ja tonttien saatavuuteen ja sitä kautta hintoihin. Ripeästä rakentamisesta huolimatta ihmiset asuivat ahtaasti eikä asuntojen varustetaso ollut kehuttava. Kun muodikkaana asumisihanteena oli perhekeskeinen elämä yksilöllisessä, puutarhan ympäröimässä yhdenperheen talossa kaupungin melskeen ulottumattomissa, on selvää että tuon ihanteen toteuttamiseen oli mahdollisuuksia vain melko pienellä osalla kaupunkiväestöstä. Vapaaehtoinen kaupungin ulkopuolella asuminen oli todellinen vaihtoehto vain varakkaille liikemiehille tai teollisuusjohtajille sekä muutamille muille hyvin toimeen tuleville väestöryhmille - suurelle osalle ihmisistä kaupungin reuna-alueille muutto oli pakon sanelema. Näin varsinaisten huvilakaupunkien sosiaalinen rakenne muotoutui jokseenkin yhtenäiseksi, usein se oli tavoitteenakin. Vahvin muuttoaalto osui vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin paikkeille, sen jälkeen virta kääntyi hitaasti takasin kaupunkeihin.¹

OY GRANKULLA AB

Helsingin lähiympäristöön nousi melko samoihin aikoihin useita huvilayhdyskuntia joissa oli tarkoitus asua myös talviaikaan. Mallia otettiin eurooppalaisista peintaloalueista ja 1800-luvun lopun amerikkalaisesta rakentamisesta. Näiden uusien yhdyskuntien edellytyksenä olivat hyvät liikenneyhteydet pääkaupunkiin. Asuminen oli usein mukavampaa kuin kaupungissa, sillä huvilat varustettiin uusilla "teknisillä" keksinnöillä: vesi- ja viemärintijärjestelmällä, keskuslämmityksellä, sähköllä ja puhelimella.² Sen lisäksi että huvilayhdyskunnat vastasivat ajan hengen mukaista asumisideaalia ja tarjosivat arkkitehdeille työtehtäviä ne olivat ilmeisen hyvä sijoituskohde. Perustamisvaiheessaan huvilayhdyskunnat olivat osakeyhtiöitä joissa aloitteentekijöinä, suunnittelijoina ja rahoittajina oli liikemiehiä, arkkitehtejä tai muuten liiketaloudellisesti orientoituneita henkilöitä.³

Kun rantarata Helsingistä länteen avattiin 1903, Kauniaisista tuli yksi Helsingin länsipuolelle perustetuista huvilayhdyskunnista.⁴ Kauniainen mainitaan reheväksi, luonnonvaraiseksi metsäalueeksi. Aluksi siellä oli muutamia kesähuviloita,⁵ mutta vuonna 1905 fil.tri Janne Thurman, joka oli terveydellisistä syistä hankkinut kesähuvilapalstan Kauniaisista, keksi että alue oli varsin sopiva myös ympärivuotiseen asumiseen. Hän ryhtyi toteuttamaan suunnitelmaa ja Aktiebolaget Grankulla perustettiin kevättalvella 1906.⁶ Glimsin verotilasta ostettiin viljelemätöntä maata jota ryhdyttiin palstoittamaan ja markkinoimaan. Yhtiön ensimmäisen toimintavuoden aikana myytiin 14 vaihtelevan kokoista tonttia.⁷ Kunnallistekniikan rakentaminen aloitettiin vitkastelematta.⁸ Asukkaita houkuteltiin myös palveluilla. Asema, koulu ja poliisi aloittivat toimintansa

vuonna 1908.⁹ Samana vuonna perustettiin Kauniaisten kylpylä, Bad Grankulla, jonka toiminta muuttui ympärivuotiseksi kun Kauniaisten sähkölaitos valmistui vuonna 1910.¹⁰ Palstojen myynti oli erityisen vilkasta vuonna 1907.¹¹ Vielä vuoteen 1910 Kauniainen houkutti uusia asukkaita, sen jälkeen tonttien myynti väheni.¹² Asukasmäärästä on luotettavia tietoja vuodelta 1917, silloin asukkaita oli 1662.¹³

Alueen tontit olivat suuria, maankäyttö suorastaan tuhlailevaa, rakennukset voitiin sulauttaa luontoon ja metsää säästää. Silti alue erosi ympäröivästä "puhtaasta" maaseudusta. Asemakaava, kehittynyt tieverkosto, sähkölaitos ja yksilölliset, arkkitehtien suunnittelemat huvilat tekivät siitä omaleimaisen puutarhakaupungin.¹⁴ Kauniainen veti puoleensa samalla alalla toimivia ja samoin ajattelevia henkilöitä ja näiden perhetuttavia kuten huvilayhdyskunnat muuallakin.¹⁵ Kauniaislaiset korostavat mielellään että heidän yhdyskuntansa oli Tuusulan taiteilijayhdyskunnan suomenruotsalainen vastine. Kauniaisissa asuikin vakituisesti tai ajoittain monia kirjailijoita ja kuvataiteilijoita.¹⁶

VILLA PELANDER

Tehtailija Alexander Pelanderin tontti oli suhteellisen syrjässä Kauniaisten huvilayhdyskunnan keskustasta, palstoitetun alueen pohjoislaidalla; asemalle oli linnuntietä noin kilometri. Tontin ostovuosi lienee ollut 1908.¹⁷ Se oli suuri, 9 hehtaarin mahtava kuusikkopalsta jonka korkeuserot ovat huomattavat ja pinnanmuodostus vaihteleva. Kauniaisiin muuton syynä oli perheenpään terveydentila.¹⁸ Pelanderin aikana tontille rakennettiin ajan huvila-asumiskäytännön mukaan päärakennuksen lisäksi talousrakennus, erillinen jääkellari, huvimaja, kaivo, suihkulähde ja lapsille oma mökki. Suunnitelmiin kuului myös puutarha, laaja kasvima ja tenniskenttä, iso osa tontista jäi luonnonvaraiseksi metsäksi. Rakennukset suunnitteli arkkitehti

Karl Lindahl vuonna 1908. Alkuperäisiä piirustuksia ei ole löytynyt, tallella on sinikopio pohjakaavasta.¹⁹ Lindahl suunnitteli samana vuonna toisenkin huvilan Kauniaisiin, suuren kaksikerroksisen puuhuvilan joka on hengeltään kuitenkin jokseenkin erilainen kuin Villa Pelander.²⁰

Lindahlin ja Pelanderin varhaisin yhteys lienee vuodelta 1903. Pelanderilla oli asfaltointiyritys ja kattohuopatehdas. Hän sai suorittaakseen eristystyöt Polyteknikkojen taloon Sampoon, joka oli Lindahlin ensimmäinen suuri-muotoinen työ yhdessä Valter Thomén kanssa.²¹ Vuonna 1907 Pelander laajensi toimintaansa rakennustarvikealalla. Hän perusti Riksi-Levyt -nimisen yhtiön joka valmisti ruotsalaisen patentin mukaan eräänlaisia elementtejä, valmiita kipsisiä seinälevyjä.²² Näitä levyjä käytettiin Villa Pelanderissa sekä ulko- että väliseiniin.²³

- Päärakennus

Vuosisadan vaihteen hirsiset luonnonkiviperustalle rakennetut huvilat sijoitettiin mielellään korkealle kalliolle tai rinteeseen yksityisyyden takaamiseksi ja mahtavuuden vaikutelman aikaan saamiseksi.²⁴ Vaikka tontilla olisi ollut rakentamiseen sopivaa rinnettä ja kalliota riittämiin, huvila sijoitettiin tasaiseen maastoon tontin pohjoisreunaan. Huvila oli vaaleaksi rapattu yksikerroksinen sileäseinäinen vinkkelirakennus. Kivijalka on betonia ja seinäpinnat ehyet. Ikkunat ovat yhteen ryhmitetyt ja ne sitoutuvat toisiinsa eräänlaisin ikkunanpielipilasterein tai valeikkunaluukuin jotka on rapattu seinään. Nyt nämä osat ovat valkoiset, muuten rakennus on lehden vihreä. Katto on laakea harjakatto joka alunperin oli katettu punaisella kattohuovalla²⁵ eikä tiilillä niin kuin usein saman ajan huviloissa.

Vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin paikkeilla jugendin vapaa huoneryhmittely ja rakennusmassan irtonainen rytmitys palautui vähin erin kaavamaiseksi ja säännönmukaiseksi. Huviloiden huonesuunnitelmissa halli oli ollut keskeisessä asemassa. Villa Pelanderissakin oli halli mutta se ei näytä olleen määräävänä tekijänä pohjakaavaratkaisussa. Hallin ympärille on tosin sijoitettu omaksi ryhmäkseen "edustus-huoneet" mutta muut, varsinaiset asuinhuoneet ja keittiö aputiloineen, olivat ikään kuin omana ryhmänään toisaalla - pohjakaava on selkeän kaksijakoinen. Klassisismiin ja suunnittelun tiukempiin ja kurinalaisempiin muotoihin viittaavat lisäksi sileät ulokkeettomat seinät ja melkein kuivakka, asiallinen yleisilme.

Huvilassa oli kolme samanarvoista päätyä. Ne ovat terävät ja massiiviset ja niissä tuntuu olevan muistumia alppihuviloiden ja keskiajan kirkkojen päädyistä. Kaikkineen rakennuksen yleisilme on itävaltalaisvaikutteinen.²⁶ Toisaalta kuistirakenteet ovat perua pohjoismaisista talonpoikaisrakennuksista, Lindahl käytti tätä kuistityyppiä monissa maaseutumiljööseen suunnittelemissaan rakennuksissa.²⁷ Villa Pelanderissa on omalaatuisella tavalla yhdistynyt piirteitä sekä puurakentamisen perinteestä että yleensä kivirakennuksille ajatelluista ominaisuuksista.

- Verrannat ja kuistit

Ajan ihanteen mukaan huvilarakennusten tuli avautua kaikkiin suuntiin, kosketusta luontoon tavoiteltiin myös hyvillä ulkoyhteyksillä.²⁸

Edellisen vuosisadan lopun suuret, koko rakennustakin kiertävät verrannat ja parvekkeet kävivät 1910-luvulle tultaessa pienemmiksi ja ne olivat usein sisäänvedettyjä.²⁹ Villa Pelanderin itä-eteläkulmassa oli sisäänvedetty avoveranta joka oli yhteydessä lasten lukuhuoneeseen. 1920-

luvulla ensimmäisten korjaustöiden yhteydessä veranta avattiin pihalle, myöhemmin se rakennettiin kokonaan umpeen ja portaille pystytettiin katos. Nykyasussaan tämän kuistin pylväät ja kaiteet eivät silminnähden poikkea muusta muotokielestä joskin tasakattoisena se on hieman töksähtävä. Huvilan eteläpuoleiselle verannalle oli käynti salista ja herrainhuoneesta. Pulpettikattoinen veranta on säilynyt alkuperäisessä asussaan vuoden 1987 saneeraukseen asti.³⁰

Pohjoismaisissa herraskartanoissa pääsisäänkäynnin kohdalle oli tapana rakentaa loggiamainen veranta,³¹ talonpoikaisrakennuksissa eteisen edessä oli taas kuisti.³² Verannan päällä saattoi olla parveke, joskus myös valeparveke.³³ Villa Pelanderin pääsisäänkäynti oli tienpuoleisella pohjoissivulla. Lindahl on yhdistänyt siinä loggia-ajatuksen parvekkeineen kuistirakenteeseen. Tämän avoverrannan ja kuistin yksi pylväs on yhteinen, kuistin katonharja nousee parvekkeen kaiderakenteiden tasalle ja peittää näkymän länteen. Ratkaisuna tällainen rinnakkainasettelu on jotenkin ontuva, loggia parvekkeineen ei pääse oikeuksiinsa ja kuisti näyttää väärään paikkaan joutuneelta. Parveke oli toimiva vaikka huvilan yläkerta ei muutoin ollut asuinkäytössä. Parvekkeen kaiteessa on tasavälein raskaahkot pylväät jotka näyttävät jatkavan loggian ulompien pylväiden nousua; konstruktiossa on mahtipontisuutta joka tuntuisi sopivan paremmin toisentyypiseen rakennukseen. Lindahl käytti näitä parvekeaiheitaan muissakin töissään sekä huviloissa että kerrostaloissa.³⁴ Villa Pelanderin valmistumisaikoihin Helsinkiin Annankadun ja Kalevankadun kulmaan suunniteltu asuinrakennus on saanut pihasisäänkäyntinsä molemmille puolille motivoimattomilta vaikuttavat kaarevat pylväiköt ja "balustradiparvekkeet".

Villa Pelanderin pääsisäänkäynnin veranta, parveke ja kuisti purettiin vuoden 1931 laajennustöiden yhteydessä. Alkuperäisistä pylväistä on neljä sisintä jäljellä. Huvilan itäisivulla oleva keittiön kuisti on lähes toisinto pääsisäänkäynnin entisestä kuistista.³⁵

- Koristelu

Wieniläisen Josef Hoffmanin suosima koristeaihe, pieni neliö joka usein toistui ryhminä,³⁶ oli Suomessakin varsin yleinen koristeaihe muun muassa porraskaiteissa, ikkunoiden yläosassa ja puurakenteisena katon alla tai friisinä päädyissä.³⁷ Lindahl käytti tätä "Hoffmanin neliötä" Villa Pelanderin päätykoristelun rakenteellisena osana ja suorakaiteeksi venytettynä kuistien ja verantojen kattojen alla samoin kuin avoverrannan aukkojen ja talousrakennuksen tallinparven ylälaidassa. Rakennusmassa saa ilmavuutta ja keveyttä jota vahvistaa ikkunoiden yläosien pikkuruudutus. Päädyissä on lisäksi pyöreät koristeaukot, kolme rinnan, myös kaikkien kuistien päätyihin on avattu pyöreät aukot. Päätyjen koristerakenteet purettiin myöhempien korjausten yhteydessä. Kaikissa kaidarakenteissa Lindahl vario yksinkertaista puukaidetta. 1910-luvulle tultaessa kaidetyypit olivat muuttuneet jäykän geometrisiksi kun ne aikaisemmin olivat olleet hyvinkin koristeellisia.³⁸

Rakennuksen muu koristelu on niukkaa. Pilasterinomaisten ikkunaluukkujen ylälaidassa on tyyllitelty lehtiaihe pystynauhareliefinä. Sama aihe oli ullakon pienten päätyikkunoiden välissä. Kuistien ja verantojen neli-kulmaiset puupylväät ovat sileät, kapiteelit on rajattu muutamalla profiloitukoverruksella. Pylväiden päissä Lindahl käytti matalareliefistä tyylliteltyä kasviaihetta joka oli maalattu - taloudellista vaihtelua sai kääntämällä koristeaiheen toisin paikoin ylösalaisin. Muina koriste-aiheina ovat tavanomainen ruusupallosta tyyllitelty ympyrä tuulilautoissa ja kaivonkatoksen geometrinen pöllökoriste. Lindahl ei yleensä käyttänyt jugendin suosimia eläinaiheita³⁹ vaan pitäytyi viiva- ja kasviorna-mentiikassa.

- Sisustus

Englantilaisvaikutteissa huonejärjestelyssä pantiin painoa sille että auringonvaloa saatiin huoneisiin haluttuun aikaan. Makuuhuoneiden tuli olla erillisiä, lapsille tuli olla mielellään erillinen leikihuone ja palvelijoilla oma huone. Hallilla oli keskeinen merkitys, myös kylpyhuonetta pidettiin tärkeänä. Sen sijaan keittiö aputiloineen jäi vähemmälle huomiolle.⁴⁰ Näitä ajatuksia on toteutettu Villa Pelanderinkin pohjassa. Pelander esitti toiveita huoneiden lukumäärästä ja asumishygieniasta⁴¹ johon kiinnitettiin erityistä huomiota.

Lattiaveto ehkäistiin täyttämällä betoninen kivijalka hiekalla ja valamalla sen päälle betonilaatta eristämään maasta nousevaa kosteutta.⁴² Betonilattian päälle voitiin asettaa suoraan linoleum-matto joka yleistyi Suomessa juuri ennen ensimmäistä maailmansotaa.⁴³

Huvilaan asennettiin myös ajankohtaan nähden ainutlaatuinen huonepölynimuri-järjestelmä. Pannuhuoneessa oli höyrykone joka käytti imuria. Imuriin johti jokaisesta huoneesta putki johon pölynimuletku voitiin tarvittaessa kiinnittää.⁴⁴ Tämä järjestelmä poistettiin käytöstä myöhempien muutosten yhteydessä.

Huvilassa oli myös keskuslämmitys ja vesijohto. Ullakolla oli vesisäiliö jonne vesi nostettiin tuulimyllyn avulla.⁴⁵ Keskuslämmityksestä huolimatta kaikissa huoneissa oli myös kaakeliuunit. Huoneista on jäljellä vain kaksi, entisen lastenhuoneen tummanvihreä jugend-uuni ja salissa ollut vaalea, tammenlehtäkoristeinen rokokoomaisen keveä kaunis kaakeliuuni.

Huoneiden katonrajassa kiersi leveydeltään ja ornamentiikaltaan vaihtelevat koristefriisit. Niitä ei ole säilynyt, mutta valokuvista voi nähdä että ne toistavat geometriseksi tyyliteltyä kasviaihetta.⁴⁶

Alkuperäisestä kiinteästä sisustuksesta on jäljellä joitakin sisäkattoja ja peiliovia joissa on rajatulla alueella reliefikoristelua. Ruokasalissa on säilynyt alkuperäistä seinäpanelia jota on sittemmin jatkettu samanlaisena ruokasalin laajennusosiin. Taidetakomo Korun valmistamista ovenrivoista ja valisimista on säilynyt vain yksi valaisin.

Arkkitehti Väinö Vähäkallio suunnitteli sisustuksen erityisesti Villa Pelanderiin. Kalusteista on jäljellä kiinteä sohvapenkki ja siihen liittyvä kello sekä kolme tuolia ja pöytä jotka kaikki on kunnostettu.⁴⁷

- Talousrakennus ja muu Pelanderin aikainen rakennuskanta

Talousrakennus on tontin pohjoisrajalla lähinnä tietä. Se oli alunperin suurehko vinkkelirakennus. Pääosin siinä toistuu asuinrakennuksen muotokieli pelkistettynä. Rakennuksen toinen siipi oli mitä todennäköisimmin asuinkäytössä jo Pelanderin aikana.⁴⁸ Toisessa siivessä oli mm. talli ja myöhemmin sikala, tämä osa purettiin 60-luvun alussa huonokuntoisena. Talousrakennuksen tuntumassa on nelikulmainen harjakattoinen kaivokatos. Vesijohdon vetäminen talousrakennukseen näyttää olleen liikaa ylellisyyttä.

Kalliolla tontin korkeimmalla kohdalla on huvimaja, se kuului huvila-asumiseen. 1850-luvulta lähtien Suomessa suunniteltiin näkötorneja ja huvilatorneja seurapiirielämää silmälläpitäen.⁴⁹ Lindahl näyttää yhdistäneen näkötorni-huvimaja ajatuksen sijoittamalla Villa Pelanderin huvimajan parhaalle näköalapaikalle. Huvimaja on tavanomaista tyyppiä: avonainen kahdeksankulmainen "paviljonki". Katto on sateenvarjomainen melko pitkä-lappeinen ja pienen tornimaisen rakennelman huipulle on sijoitettu viiritanko.

Pelanderilla oli viisi lasta. Vuonna 1915 rakennettiin kasvipuutarhan laitaan lapsille oma mökki, Lilltorpet.⁵⁰ Mökkiä on myöhemmin asuttu kesäisin.

Pelanderin aikaisia puutarhasuunnitelmia ei ole säilynyt. Piha-alueesta ja rakennusten lähiympäristöstä on vain summittaisia mainintoja 1920-luvun lopulta.⁵¹ Päärakennukseen liittynyt terassi suihkulähteineen on säilynyt.

TYÖVÄEN AKATEMIA

Alexander Pelander kuoli 1921 ja pari vuotta sen jälkeen perikunta pani huvilan tontteineen myyntiin. Työväen Akatemia sai sen haltuunsa vuonna 1924 ja opistotoiminta alkoi samana vuonna.⁵² Villa Pelander vastasi kaikin puolin Akatemian toiminnalle asetettuja tarkoituksia. Sijainti oli toiveiden mukainen, kaupungin humusta riittävän etäällä, mutta opetus- ja sivistysyhteysien kannalta kohtuullisen lähellä pääkaupunkia. Valmiissa rakennuksissa oli alkuun tarpeeksi opetus- ja asuintiloja sisäoppilaitoksen muutamalle kymmenelle opiskelijalle.

Huonetilojen käyttötarkoitus tietysti muuttui kun rakennukset tulivat opetuskäyttöön. Ensimmäiset muutos- ja korjaustyöt olivat ulkoasun kannalta suhteellisen vähäisiä.⁵³ 20-luvun lopulla tilantarve kasvoi ja vanhaa pää-rakennusta päätettiin laajentaa. Laajennusosa valmistui 1931,⁵⁴ ja se sopeutuu ulkoarkkitehtuuriltaan varsin hyvin vanhaan osaan. Jyhkeässä oppilaitoskaruudessaankin se myötäilee erinomaisesti Lindahlin henkeä kun sitä vertaa esimerkiksi maalaiskansakoulurakennukseen jonka Lindahl oli suunnitellut vuonna 1907. Laajennusosaan tuli muun muassa suuri juhlasali. Samalla vanhassa osassa tehtiin myös uusia huonejärjestelyjä. Päärakennuksessa suoritettiin mittava saneeraustyö vuonna 1987. Suuri osa valtavaa ullakkoa oli ollut käyttämättömänä. Se rakennettiin toimistotiloiksi, alakerran tilankäyttöä muutettiin taas kertaalleen ja kiinteää sisustusta uusittiin.

- Uudisrakennukset

Tontille on vuosien aikana noussut useita uudisrakennuksia. Kun pää-rakennuksen ja talousrakennuksen ullakkoasunnot eivät enää vastanneet tarvetta, tontin luonnonvaraiseen kaakkoiskulmaan rakennettiin ensimmäinen uudisrakennus, suuri oppilajasuntola. Se valmistui vuonna 1942 ja myöhemmin tätä kaksikerroksista rakennusta korotettiin vielä kerroksella.

Erillinen kirjastorakennus valmistui 1950. Siinä otettiin jo suunnittelu-vaiheessa huomioon että sen aulaan sijoitettaisiin alkuperäiset veistokset Felix Nylundin Kolme seppää -veistosryhmästä.⁵⁵ Vuonna 1966 valmistui toinen oppilajasuntola, jota sitäkin korotettiin myöhemmin, ja henkilö-kunnalle tarkoitettu rivitalo. Tontin läntisimmälle reunalle on rakennettu kaksi tilavaa kurssirakennusta, ensimmäinen vuonna 1979 ja toinen 1983.⁵⁶

Kaikki uudisrakennukset ilmentävät rakennusajankohtansa tyylipiirteitä ja kun ne on rakennettu puolen vuosisadan aikana niin alueen varsinaisesta kokonaissuunnittelusta ei voi puhua. Toisaalta vanhaa oppilajasuntolaa lukuunottamatta rakennukset ovat matalia niin että puistomainen miljöö on kohtuullisessa määrin säilynyt. Kauniaisten kaupunki on myöntämässä tontille lisää rakennusoikeutta, nähtäväksi jää miten ja millaisiin tarkoituksiin sitä käytetään.

VIITTEET

- 1 Ab Grankullan hallituksen toimintakertomus vuodelta 1912. "Sekä Ruotsissa että täällä on jo kahden vuoden ajan ilmennyt selvä pyrkimys muuttaa kaupunkeihin. Varakkaampi osa kaupunkiväestöstä, joka joitakin vuosia sitten innolla muutti huvilayhdyskuntiin, on nyt myymässä huvi-loitaan ja muuttamassa takaisin kaupunkeihin." Osakeyhtiö 1986, s.20
- 2 Salokorpi 1981, s.20
- 3 Osakkeiden nimellisarvosta jaettiin osinkoina 50% neljältä ensimmäiseltä toimintavuodelta. Viidessä vuodessa osakkeenomistajat olivat saaneet panoksensa kaksinkertaisena takaisin. Osakeyhtiö 1986, s.21
- 4 Muita olivat kallioiseksi ja rämeiseksi mainittu Huopalahti, liejuinen Leppävaara ja Pitäjänmäki. Silmäys huvilasiirtoloihimme. Kotitaide 11/190 s.138
- 5 Rakennusmestarit Elia Heikel ja Emil Lindstedt rakensivat itselleen kesähuvilat Gallträskin rannalle 1901. Osakeyhtiö 1986, s.15
- 6 Aktiebolaget Grankullan perustamiskokous oli Seurahuoneella maaliskuussa 1906. Osakepääoma oli 40 000 mk, nykyrahassa hiukan yli puoli miljoonaa. Osakkeita merkitsivät kauppias Julius Tallberg, pankinjohtajat af Fros-terus, Ernrooth ja Kihlman, fil.tri Janne Thurman sekä fil.maist. Karl Saurén. Osakeyhtiön tehtävänä oli "ostaa ja viljellä maatiloja Uudenmaan läänissä sekä erottaa ja myydä näistä palstoja." Osakeyhtiö 1986, s.16
- 7 Näistä 12 oli varsinaisia asuintontteja. Suurimman 4,5 hehtaaria osti kirjailija Mikael Lybeck. Osakeyhtiö 1986, s.17
- 8 Rautatien lähellä oleva kostea metsikkö ja vesiperäinen niitty ojitettiin metsää harvennettiin ja uutta tietä rakennettiin yli kilometri. Alue kaavoitettiin ja suoritettiin tasoitustöitä. Osakeyhtiö 1986, s.16-17
- 9 Rantaradan seisake toimi vuodesta 1904. Ab Grankulla voitti kilpailun Kilon kanssa kun se lupasi asemaa varten maata ilmaiseksi. Kauniaisten ruotsalainen yhteiskoulu perustettiin 1906 ja 1908 yhtiö lahjoitti tontin koulurakennusta varten. Kesällä 1908 Espoon nimismies muutti Kauniaisiin ja yhdyskunta sai poliisimiehen kun hänelle myönnettiin yhtiön puolesta rakennuslainat. Osakeyhtiö 1986, s.17-18
- 10 Kauniaisten kylpylän suunnitteli Lars Sonck. Nykyisin rakennus on Kaunialan sotavammassairaalan vanhin osa. Kylpylä oli suosittu, se oli sopivan matkan päässä pääkaupungista, läheisissä lähteissä oli rai-kasta vettä ja ilmasto oli terveellinen. Kun sähkölaitos aloitti toimintansa tammikuussa 1910 kylpylä kytkettiin sähköverkkoon. Osakeyh-tiönä toiminut sähkölaitos vastasi yhdyskunnan tievalaistuksesta. Osakeyhtiö 1986, s.31

- 11 Vuonna 1907 muodostettiin noin 50 uutta tonttia joista vuosikertomuksessa todettiin myydyiksi 35. Osakeyhtiö 1986, s.18, 27
- 12 Osakeyhtiö 1986, s.19
- 13 Sama s.21
- 14 Sama s.20
- 15 Stavenow-Hidemark 1971, s.17
- 16 Kauniaisissa oli ateljeekodit taidemaalari Werner von Hausenilla, kuvanveistäjä Alpo Sailolla, Felix Nylundilla ja Yrjö Liipolalla. Nylundin ateljeessa työskentelivät jonkin aikaa Aimo Tukiainen ja Wäino Aaltonen. Lokakuuryhmäläisistä taidemaalareista Kauniaisissa asui Sven Grönvall ja Mikko Laasio, joka oli avioitunut Sailon tyttären kanssa. Myös Marcus Collin asui jonkin aikaa Kauniaisissa. Kirjailijoista voi mainita Mikael Lybeckin, Arvid Mörnen, Elmer Diktoniuksen, Atos Wirtasen, Parlandit ja Rabbe Enckellin, joka oli myös kuvataiteilija. Osakeyhtiö 1986, s. 83-103, 127
- 17 Vuonna 1908 erotettiin 200 uutta tonttia. Pelanderin nimeä ei vielä näy vuoden 1907 suurten tonttien ostajien luettelossa. Osakeyhtiö 1986, s.28
- 18 osakeyhtiö 1986, s.50
- 19 Villa Pelanderia ja sen sisustusta esiteltiin seuraavissa lehdissä: Rakennustaito 21/1909 s.248-250, Kotitaide 10/1909 s.121-123 ja 12/1909 s.153-155 sekä Arkitekten 1/1910 s.10-12
- 20 Villa Gunnarsberg. Arkitekten 1/1910 s.12-13 vrt. myös kuvasivu Osakeyhtiö 1986, s.66
- 21 "Asfalttityöt on tehnyt Alex.Pelanderin Asfalttikattohuopatehdas ja asfaltteerausliike." Polyteknikkojen oma talo. Rakentaja 10/1903 s.75
- 22 Riksi-levyn (riksplatta) joka oli kipsikarvalevyä, keksi ruotsalainen insinööri R.Larsson. Levyt olivat eri paksuisia suorakaiteen muotoisia laattoja, kooltaan 600 x 333 mm, jotka juotettiin yhteen kipsillä. "Massa sisälsi kipsiä sekä muita kevyitä ja joustavia aineita. Se oli sitkeää, lujaa ja huonosti lämpöä johtavaa ja siten sopivaa myös huviloiden ja maalaisrakennusten ulkoseiniin." Rakennustaito 1/1907 s.10
- 23 Rakennuksen runko tehtiin riksilevyistä jotka kiinnitettiin molemmin puolin tervattua runkorakennetta naulaamalla. Riksilevyt rapattiin ulkoa ja sisältä. Härö 1981, Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo Museovirasto vrt myös Lindahlin oma esittely: "Kaikkiin seiniin on käytetty riksilevyjä. Ulkoseinät ja väli- sekä ulkokattoa kannattavat

seinät ovat tehdyt kaksinkertaisiksi sisällä ristikkorakenne piirusta. Sekä ulkoseinät että sisäkatot ovat rapatut. Tämä rakennus lienee ensimmäinen rakennus meidän maassa, missä riksilevyjä näin suuressa määrin on käytetty." Kotitaide 10/1909 s.121

- 24 Stavenow-Hidemark 1971, s.180-182
- 25 Lindahl, Arkitekten 1/1910 s.12
- 26 Stavenow-Hidemark 1971, s.63, 109
- 27 Esimerkiksi Villa Gunnarsberg, Villa Zilliacus, maalaiskansakoulut ja Mäntän apteekki.
- 28 Stavenow-Hidemark 1971, s.184-185
- 29 Soiri-Snellman 1985, s.181
- 30 Vuoden 1987 muutostöissä verantaa laajennettiin, länsipäähän tehtiin invalidiluiska ja etelään rakennettiin uudet portaot. Rakennussuunnitelmat.(TAA)
- 31 Stavenow-Hidemark 1971, s.184-185
- 32 Sama s.80
- 33 Kaide kiersi verrannan katon reunaa mutta varsinaista parveketta ei ollut lainkaan. Soiri-Snellman 1985, s.171
- 34 Lindahlin hirsinen kesähuvila, nimeltään Stakeudd, valmistui Suvisaaristoon Bergön saarelle 1912. Siinä on kulmikkaan erkkerin päällä parveke joka oli aluksi avonainen. Lumihaittojen vuoksi siihen asennettiin myöhemmin ikkunat. Christian Blom 1987.
- 35 Se on syvempi, takaosa on umpinainen, sivustoilla on penkit ja porrastous on jyrkempi; portaiden sivusta on käynti kellariin.
- 36 Stavenow-Hidemark 1964, s.22
- 37 Stavenow-Hidemark 1971, s.109
- 38 Soiri-Snellman 1985, s.180
- 39 Vanhan Polin pääsisäänkäynnin ovikaaren lakipisteessä on osana muuta koristelua melko realistinen pöllö.
- 40 Stavenow-Hidemark 1971, s.46, 188-195
- 41 Lindahl, Kotitaide 10/1909 s.121
- 42 Rakennustaito 21/1909 s.148
- 43 Lahti 1960, s.175
- 44 Härö 1981, Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Museovirasto. vrt myös Lindahl, Arkitekten 1/1910 s.12
- 45 Rakennustaito 21/1909 s.148
- 46 Yhdessä huoneessa ornamentiikka oli samantapaista kuin vuonna 1908 valmistuneen Helsingin Työväenhydistyksen alakerran ravintolasalia, nykyinen Juttutupa, kiertävissä koristefriiseissä. Valokuva-arkisto, (TAA)

- 47 Kuvia on julkaistu makuuhuoneesta, ruokasalista ja herrainhuoneesta sekä kahdesta tuolista. Kotitaide 12/1909 s.153-155
- 48 Grankulla Villastadin henkikirjoituksessa vuodelta 1920 mainitaan Pelanderin perheen yhteydessä arb. Johan Alfred Perä ja Viktor Rinnefol. Espoon Seurakuntien arkisto.
- 49 Soiri-Snellman 1985, s.15
- 50 Mökin suunnittelijasta ei ole tietoa. Kuistinpatsaiden ja oven mallista on säilynyt signeeraamaton piirustuslehti. Rakennussuunnitelmat (TAA)
- 51 "...kuusikossa risteilevät polut ja sannoitetut tiet, jotka johtavat mikä huvimajalle, mikä puutarha-alueelle, tenniskentälle jne. luovat silmälle näköalan jossa se mielellään levähtää." Työväen Toveri 12.10. 1927 (TAA) vrt myös "...upptäcker vi ett helt byggnadskomplex med tillhörande trädgårdar, rotfruktsland och ängar." Nationen 7.2.1930 (TAA)
- 52 Työväen Akatemiaa alettiin suunnitella 1921 ja suunnitelmien toteuttamiseksi perustettiin kannatusyhdistys jossa merkittävä osa oli Työväen Sivistysliitolla. Esikuvina olivat englantilaiset ja ruotsalaiset kansankorkeakoulut. Isänmaallis-kristillisten, talonpoikaisten kansanopistojen vastapainoksi haluttiin perustaa työläisnuorisolle tarkoitettu oppilaitos. Tiloja haettiin pääkaupunkiseudun tuntumasta, mutta ostoyritykset kariutuivat usein pääasiassa poliittisista syistä. Ehdolla oli mm. Tuusulan Vanhankylän kartano, Tuusulan reservikasarmi, Kytäjän kartano Hyvinkäällä. Viikin kartano ja Kellokosken kartano Mäntsälässä. Kannatusyhdistys osti sitten Villa Pelanderin rakennusmestari Koskivirrasta, joka puolestaan oli ostanut sen Pelanderin perikunnalta sijoitusmielessä. Kauppahinta 510 000 mk, nykyrahassa noin 650 000 mk, järjestyi osakepääoman, kansanopistojen valtionavun ja tupakkatehdas Rettigin lahjoituksen avulla. Kostiainen, Eräitä poimintoja Työväen Akatemian synnystä ja sen alkuvaiheista (TAA)
- 53 Tytöille rakennettiin oppilasasunnot päärakennuksen ullakolle ja pojille talousrakennuksen ullakolle. Rakennus- ja korjaussuunnitelman laati arkkitehti Väinö Vähäkallio "joka muissakin arkkitehtillisissä töissä on suosiollisesti antanut apuaan akatemialle." Vähäkallio oli Kulutusosuuskuntien Keskusliiton rakennusosaston johtajana 1928-34, rakennusosasto aloitti toimintansa 1923. Työväen Akatemian Vuosikirjat s.13-14

- 54 KK:n suunnitteluosastossa laadittiin piirustukset, kustannusarvio ja työsuunnitelmat ilmaiseksi. Piirustukset teki arkkitehti Georg Jägerroos. Rakennussuunnitelmat (TAA)
- 55 Felix Nylundin perikunta lahjoitti veistokset Työväen Akatemialle. Akatemialla on myös Wäinö Aaltosen lahjoittamia veistoksia (mm Kahlaaja) sekä Aimo Tukiaiselta tilattu veistos Valoa kohti, joka on sijoitettu pääsisäänkäynnin edustalle.
- 56 KK:n rakennusosastolla on suunniteltu
Asuntola I 1942, Erkki Weckström
Kirjasto 1950, Georg Jägerroos
Asuntola II ja
Rivitalo 1966
Kurssirakennus I 1979, Kari Sinta.
Arkkitehtitoimisto Perko & Rautamäki suunnitteli Kurssirakennus II 1983 ja arkkitehtitoimisto Arkton Oy saneerasi päärakennuksen 1987. Rakennussuunnitelmat (TAA)

ALEXANDER PELANDERIN ELÄMÄNKERTATIIETOJA

Alexander Pelander syntyi Loviisassa 7.11.1863. Vuonna 1896 hän perusti Helsinkiin liikkeen joka myi ja korjasi polkupyöriä. Samoihin aikoihin hän perusti myös asfaltointiliikkeen Hanasaareen Sörnäisiin. Liike muutettiin osakeyhtiöksi 1905 ja se toimi vuoteen 1924. Asfalt Aktiebolaget Aleks. Pelander oli aluksi maan suurimpia asfaltointiyrityksiä, työntekijöitä oli kuutisenkymmentä. Yrityksellä oli kahden vuoden ajan (1903-05) filiaali myös Tampereella. Asfaltointitöiden lisäksi yritys alkoi valmistaa kattohuopaa (Osmo-kattohuopa) kotimaiseksi vaihtoehdoksi tuontihuoville. Vuonna 1907 Pelander perusti toisen rakennustarvikkeita valmistavan yrityksen. Riksi-Levyt -niminen osakeyhtiö oli ostanut ruotsalaisen patentin väliseinä- ja sisäkattoaineesta jota se valmisti Sörnäisten tehtaalla. Pelander joutui luopumaan osake-enimmistöstään yhtiössä vuonna 1914.

Pelanderilla oli ilmeisen hyvät yhteydet rakennusalaan. Suomen Rakennusmestariliiton ammattilehti Rakennustaito esitteli auliisti artikkeleissaan hänen tuotteitaan. Vastaavasti lehti kirjoittaa (Rakennustaito 21/1909): "Suuri lahjoitus Suomen Rakennusmestariliitolle. Tehtailija Aleks. Pelander on Suomen Rakennusmestariliitolle jokavuotiseksi stipendirahaksi lahjoittanut 1500 mk. Lahjoittaja monilla ulkomaanmatkoillansa on tullut huomaamaan kuinka paljon ja monenmoista uutta olisi käytännöllisellä rakennusmiehellä opittavana suurissa kulttuurimaissa [...]. Jos milloin liiton valitsema stipendiaatti haluaisi käydä Amerikassa asti, kustantaa lahjoittaja yllämainitun summan lisäksi 2 luokan edestakaisen matkapiletin."

Pelander muutti perheineen Kauniaisiin 1910. Hänellä oli toisesta avioliitostaan viisi lasta. Pelander kuoli 58-vuotiaana 7.10.1921. Asfalt Aktiebolaget haettiin konkurssiin 1924 ja samana vuonna perikunta myi Kauniaisten tontin kiinteistöineen.

KARL LINDAHLIN ELÄMÄNKERTATIIETOJA

Karl Håkan Einar Lindahl syntyi Jönköpingissä Ruotsissa 10.3.1874.

Perheessä oli neljä lasta. Kesiä vietettiin Suomessa, Kellokoskella ja Janakkalassa. Myöhemmin perhe muutti kokonaan Suomeen. Silloin 14-vuotias Lindahl jatkoi kouluaan Brubergska skolanissa Helsingissä (Läroverket för gossar och flickor, nykyinen Taideteollisuus museo). Arkkitehtiopintonsa hän aloitti Polilla 1894 ja valmistui 1898 kurssitovereinaan Valter Thomé ja Gustav Estlander. Opiskeluaikanaan Lindahl työskenteli muutaman kauden Dippelin toimistossa Viipurissa, valmistuttuaan vuoden piirtäjänä Gustav Nyströmillä ja kesästä 1899 Lars Sonckin toimistossa. Lindahlilla ja V.Thomella oli yhteinen toimsito 1900-1905/06 ?, sen jälkeen molemmat perustivat omat toimistonsa. Lindahlin toimisto oli pitkään Pohjoinen Makasiininkatu 6:ssa, hän myös asui samassa talossa. Lindahl ei ollut naimisissa.

Lindahl oli perustamassa Kulosaaren huvilakaupunkia 1907 ja sittemmin huvilayhdyskuntaa Suvisaaristoon. Aktiebolaget Sommaröarna toimi liki 20 vuotta (1910-30). Sen tarkoituksena oli "harjoittaa maanviljelystä ja sen sivuelinkeinoja Espoon pitäjässä". Sivuelinkeinot tarkoittivat saarien palstoitusta ja tonttien ja huviloiden myyntiä. Lindahl oli yhtiön osakas ja varapuheenjohtaja. Hänen oma huvilansa valmistui Suvisaariston Bergölle 1912. Hän suunnitteli Suvisaaristoon myös Villa Zilliacuksen (1910), pensionaatin(1913) ja kalastajahuviloita. Yhtiön mainoksissa käytetty logo oli myös Lindahlin suunnittelema.

Kesäisin Lindahlin toimiston arkkitehdit työskentelivät huvilalla, naapureina oli muitakin arkkitehtejä: Väinö Vähäkallio vuokrasi läheistä huvilaa ja Valter Jungilla oli oma huvilansa lähisaarella, samoin Sigurd Frosteruksella.

Lindahl kuoli 12.4.1930 56-vuotiaana.

Matkat: Opintomatka Italiaan 1901. Kulosaaren liikennöintiin tarvittavan höyrypurren etsintämatka Tukholmaan 1909 ja kesämatka Visbyyn 1911. Kansalaissodan vuodet (1917-18) Lindahl lienee viettänyt Ruotsissa.

Luottamustoimet: Terveystoimikunnan jäsen 1908-1913.

Kaupunginvaltuusmies l. kaupunginvaltuutettu 1913-1915 (Rahatoimikamarin jäsen ja yleistentöiden hallituksen varajäsen).

Arkitektgilletin puheenjohtaja 1923-1924

Aktiebolaget Sommaröarna varapuheenjohtaja 1924- ?

Karl Lindahlin töitä

- 1898/1903 SUOMEN KÄSITEOLLISUUSYHDISTYKSEN HUONEKALUKILPAILU
ja 1904 3. palkinto V.Thomé ja K.Lindahl kirjoituspöytä ja kirjakaappi.
Konttorikalustoa (kaappi, tuoli, sohva) Gutzeit & Kum.lle
Kotkaan. Arkkitehtitoimisto K.Lindahl & V.Thomé
- 1899/1905? OULUN KAUPPAHALLIN SUUNNITTELUKILPAILU
2. palkinto K.Lindahl ja V.Thomé
- 1901/1903 POLYTEKNIKKOJEN TALO SAMPO
Lönrotinkatu 29
K.Lindahl ja V.Thomé
- 1902 KILPAILU RAUTATIENTORIN KAUNISTAMISESTA
3 ehdotusta, Lindahl-Thomé toiseksi
- 1905/1906 KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVAN TALO
Uudenmaankatu 10
K.Lindahl ja V.Thomé
- 1906?/1907 ASUINRAKENNUS KOTKASSA
Kirkkokatu 20
K.Lindahl ja V.Thomé
- 1906?/1907 MÄNTÄN APTEEKKI
K.Lindahl ja V.Thomé
- 1906/1909 KOTKAN UUSI KANSAKOULU
1., 2. ja 3. sija K.Lindahl ja V.Thomé
- 1906/1908 HELSINGIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN TALO
Säästöpankinranta 6
K.Lindahl ja Max Frelander
(3. palkinto V.Thomé)

- 1906 VAASAN KANSAKOULUKILPAILU
2. palkinto
- 1906 HANGON UUSI KANSAKOULU
2. palkinto, uusintakilpailussa myös 2. palkinto
- 1907 TURUN ASEMAKAAVAN LAAJENNUS- JA MUUTOSEHDOTUS
2. sija A-ryhmässä
2. sija B-ryhmässä
1. sija C-ryhmässä
- 1907 TAIDETTA KOULUIHIN -YHDISTYKSEN MAALAISKANSAKOULU-
PIIRUSTUSKILPAILU
3. palkinto B-sarjassa
3. palkinto C-sarjassa, Lindahl & Frelander
Tilattu ehdotus C-sarjan
- 1907 HÄMEENLINNAN UUDEN KANSAKOULUN PIIRUSTUSKILPAILU
2. palkinto
- 1907/1908 OTAVAN TALON LAAJENNUS
Uudenmaankatu 12
- 1907/1908 VILLA PETER
Huvilakatu 13-15 - Pietarinkatu 22
L.Sonck ja K.Lindahl
- ? /1907 KAASUKELLO
Runeberginkatu - Eteläinen Rautatiekatu
Purettu 1967
- 1907/1908 ASUINRAKENNUS
Runeberginkatu 4
Purettu 1967?

1908	JYVÄSKYLÄN ASEMAKAAVAKILPAILU 2. palkinto
1908/1909	VILLA PELANDER Kauniainen
1908/ ?	VILLA GUNNARSBERG Kauniainen
1908/1909	PIETARSAAREN TULLI- JA PAKKAHUONE Serlachiuksen tilaustyö
1909/1910	ASUINRAKENNUS Kalevankatu 14 - Annankatu 22 Valmistui 1908 PP:n tietojen mukaan
1909/1910	ASUINRAKENNUS Säästöpankinranta 8 - Saariniemenkatu 8
1910/1912	VAKUUTUSYHTIÖ SUOMEN TALO, nykyinen Finnpapin talo Eteläesplanadi 2
1910/1911	ASUINRAKENNUS Puistokatu 5 - Raatimiehenkatu 2a
1910/ ?	VILLA ZILLIACUS Suvisaaristo, Pieni Lehtisaari
1910/1912	VILLA STAKEUDD, Lindahlin kesähuvila Suvisaaristo, Bergö
1911/1912	SOHLBERGIN TALO Engelinaukio 9 - Ehrensärdintie 25 Valmistui 1911 PP:n tietojen mukaan
1911/1912	ASUINRAKENNUS Pietarinkatu 2 - Raatimiehenkatu 2b Valmistui 1911 PP:n tietojen mukaan

1911/1912	ASUINRAKENNUS Uudenmaankatu 35 - Albertinkatu 21 Valmistui 1911 PP:n tietojen mukaan
1912/1913	KALEVANKATU 56 Ab Versijohtoliike Oy:n , sittemmin Huberin, konttori- ja tehdasrakennus Purettu 198 ?
1912/1913	ASUINRAKENNUS Dagmarinkatu 13 - Fredrikinkatu 79
1913/1914	ASUINRAKENNUS Apollonkatu 3 - Vänrikki Stoolinkatu 7
1913/1914	ASUINRAKENNUS Mannerheimintie 42 - Pohjoinen Hesperiankatu 1-3
1913/1914	PENSIONAATTI AKTIEBOLAGET SOMMARÖARNA Suvisaaristo Paloj 1914
1914/1915	ASUINRAKENNUS Lapinlahdenkatu 11
1914/1915	ASUINRAKENNUS Uudenmaankatu 11 Valmistui 1914 PP:n tietojen mukaan
1915/1917	HAHKIALAN KARTANON PÄÄRAKENNUS
1919	HELSINGIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN TALON kunnostussuunnitelmat
1921/1924	HELSINGIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN TALON LAAJENNUS
? /1921	AHLSTRÖMIN VARKAUDEN TEHTAIDEN HAPOTORNI

1921/1922 MUSTIKKAMAAN RAVINTOLA ja yksi saaren neljästä kioskista

? /1924 OTAVAN TALON LAAJENNUS
Uuudenmaankatu 8

? /1924 VILLA ENOCKSON, kalastajahuvi
Suvisaaristo, Lilla Isarn

? /1927 KORKEAKOSKEN VOIMALAITOS

? /1927 FORSSAN TEHTAAT, APPRETOURIOSASTO

? /1927 KARHULAN UUSI HÖYRYVOIMATEHDAS

? /1928 ASUINRAKENNUS
Punavuorenkatu 19

KULOSAAREN TENNISHALLI
Purettu ?

JÄRJESTELYEHDOTUS OY SINEBRYKOFFIN TEHDAS- JA PUUTARHA-
ALUEESTA
Suunnitelman uudistanut B.Jung, asemakaavanmuutos vahvis-
tettu 1934

- Lindahl, Karl. Huvila Pelander Grankullassa. Suomen teollisuuslehden Kotitaide 1909:10. Helsinki.
- Lindahl, Karl. Två Grankulla-villor. Arkitekten 1910:1. Helsinki.
- Matrikel öfver Tekniska realskolans och Polytekniska skolans i Helsingfors 1849-1897. Polyteknikernas förening. 1899. Kotka.
- Moorhouse - Carpetian - Ahtola-Moorhouse, 1987. Helsingin Jugendarkkitehtuuri 1895-1915. Helsinki.
- Nenonen - Toppari, 1983. Herrasväen ja työläisten kaupunki. Helsingin vanhoja kortteita 2. Hämeenlinna.
- Ollila - Toppari, 1977. Puhvelista punatulkuun. Helsingin vanhoja kortteita 1. Helsinki. (PP).
- Oittinen, R.H. Työväen Akatemian Vuosikirjat 1988-1949. Helsinki.
- Palmgren, Clara, (toim.), 1986. Osakeyhtiö josta tuli kaupunki. Kauniainen 80 vuotta. Hamina. (Osakeyhtiö).
- Peltonen, Vesa, 1983. Piirteitä eräiden Helsingin huvilakaupunkien syntymisestä. Diplomityö, TKK arkkitehtiosasto. Helsinki.
- Salokorpi, Asko, 1981. Lars Sonckin kaupunkisuunnitelmat. Lars Sonck 1870-1956, arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki.
- Suomen Rakennusmestariliiton Rakennustaito 1906:4, 10, 1907:1, 2, 11, 1909:21, 1912:12, 21. Helsinki.
- Suomen Teollisuuslehti 1898:23, 1899:13. Helsinki.
- Suomen Teollisuuslehden Kotitaide 1903:1, 1904:1, 1906:2, 1907:2, 7, 10, 11-12, 1909:10, 11, 12. Helsinki.
- Suomen Teollisuuslehden Rakentaja 1902:1, 1903:1, 10. Helsinki.
- Stavenow-Hidemark, Elisabet, 1964. Svensk jugend. Nordiska Museet. Tukholma.
- Stavenow-Hidemark, Elisabet, 1971. Villabebyggelse i Sverige 1900-1925. Lund.
- Soiri-Snellman, Helena, 1985. Ruissalon huvilat. Turun maakuntamuseo. Turku.
- Tuomisto, Tero, 1984. Tienraivaajan osa. Sata vuotta Helsingin Työväenyhdistyksen historiaa 1884-1984. Helsinki.
- Työväen Toveri. Kaunokirjallinen viikkolehti 12.10.1927. Työväen Akatemian arkisto. Kauniainen.

Työvään Akatemia

Vanha Turuntie 6-8
Rakennusvuodet: 1906-1907
Arkkitehti: Karl Lindahl
Rapattu yksikerroksinen vihreä huvila
valkoisin koristein, satulakatto
Omistaja 1987: Työvään
Akatemian kannatusyhdistys Oy

Piirustus esittää huvilan vanhinta, itäistä osaa. Siipirakennus kauimpana oikealla Tukiaisen patsaan takana rakennettiin 1930-luvun alussa. Vuoden 1987 suuressa saneeraus-ullakosta tehtiin kansliatilat.

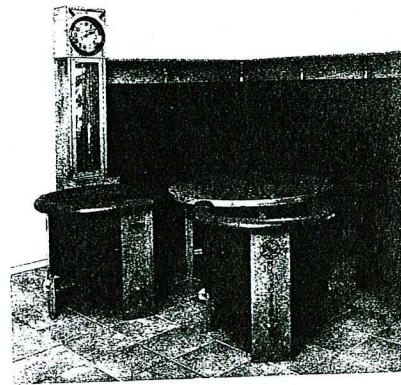
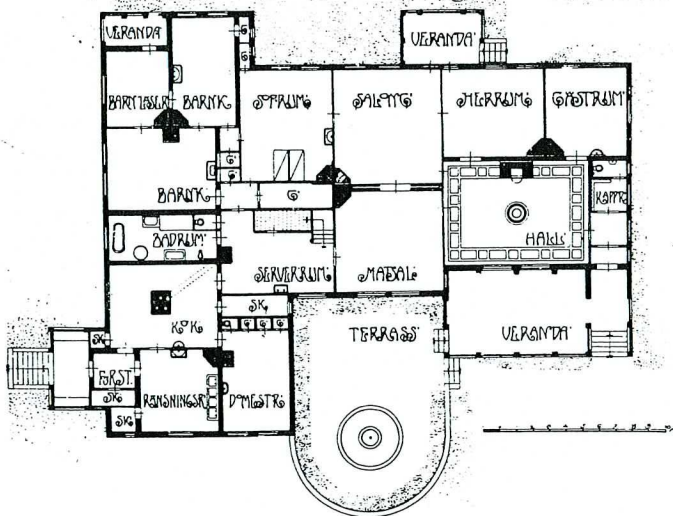
Arkkitehti Lindahlin huvilapiirros on omalle ajalleen tyypillinen mm. suuren hallin ja eteläaurinkoa kohti sijoitetujen makuuhuoneiden osalta. Lastenhuoneen ja salongin kaakeliuunit ovat jäljellä. Ruokasalin tummat paneelit on samaten säilytetty. Ruokasali, salongi ja makuuhuone on nykyään yhdistetty suureksi ruokasaliksi, kun taas keittiö toimii osapuolien samoissa tiloissa kuin aiemmin.

Tehtailija Aleksander Pelanderin heikko terveys johti hänet Kauniaisiin, jonne hän vuosina 1906-1907 rakennutti itselleen ja perheelleen suuren huvilan Vanhan Turuntien varrelle. Lähin naapuri oli Alpo Sailon perhe tien toisella puolen - muutoin ympäristö oli jokseenkin rakentamaton. Tontti oli tuolloin hyvin suuri ja on sitä tänäkin päivänä.

Karl Lindahl kuvaa huvilaa Arkkitekten-lehdessä Vuonna 1910 näin: "Tehtailija Aleks. Pelanderille kuuluva Villa Pelander on rakennettu korkealle sijaitsevalle hiekkaharjulle, mutta silti kukkulan ja korkeakasvuisten metsän suojaan. Suunnitelmia tehtäessä toiveina esitettiin: kahdeksan huonetta, halli, keittiö, kylpyhuone, tarjoiluhuone ja palvelijanhuone; kaikki huoneet suuria ja hyvin valaistuja sekä samassa kerrostatasossa. Rakennuksen rakennusmateriaaleja ovat olleet leimallisia ensisijaisesti tiukat hygieeniset vaatimukset. Näin ollen on betonisokkeli lattiavedon välttämiseksi täytetty hiekalla, jonka lisäksi on vielä asennettu maasta tulevaa kosteutta eristävä betonilevy. Lattianpäällysteiksi on käytetty linoleumimattoja. Kaikki seinät ovat riksilevystä*. Ulkoseinät, samoin kuin väli- ja ulkokattoa kannattavat väliseinät, on tehty piirusta. Ulkoseinät ja sisempi katto ovat rapattuja. Tämä huvila lienee ensimmäinen rakennus maassamme, jossa riksilevyä on laajalti käytetty ja on syytä mainita kyseisen rakennusmateriaalin näyttävän hyvin soveltuvan ilmasto-olosuhteisiimme. Ulompi katto on punaiseksimaalattua ruberoidia** ja liitokset on taivutettu puolipöyöiden rimojen alle.

Rakennuksessa on lämminvesi-lämmitysjärjestelmä ja vesijohto. Rakennukseen tullaan asentamaan pö-

lynimurilaitteisto ja sähkövalaistus. Työnjohdosta on toimittanut Aktiebolaget Rikspalttor, lämmin suorittanut A. Haanoja ja puusepäntyöt Sörnäs ja eräät hienotakeet, kuten ovenrivat ja valaisimet.

Tekstissä mainitut riksilevyt valmistettiin Ruotsissa oli niiden maahantuoja. Häntä kutsuttiin täällä, mukaan kokonaisuutena. Arkkitehti Väinö Vähä: litettävästi hyvin vähän tästä on tallella - ainoa neja sekä pieni, mutta kaunis jugendtyylinen.

Karl Lindahl suunnitteli ja piirsi myös huvilaa ykonaisuus muodostuiksi sopusointuiseksi. Alelastaan. Hän kuoli syksyllä 1921 ja perilliset mytemian perustamisesta. Pääasialliset aloitteet Ajatuksesta siirryttiin tekoihin ja perustettiin osi Pelanderin tontin. Vihjeen huvilasta antoi parsen, joka oli itse vastikään muuttanut Kauniaisiin välittömästi muutostöihin, jotka tekivät yksityi-

Työvään Akatemian toiminta on siitä pitäen ta Päähuvilaan lisättiin vuonna 1931 suuri sali ja t alkuperäinen huvila ja se sopiinkin hyvin yhteen vänä porttia vastapäätä sijaitsevaa sisäpihaa. nen veistos **Valoa kohti** vuodelta 1949. Vuonna to. Se rakennettiin siten, että Felix Nylundin (1 lokset mahtuisivat sinne. Valokset puolestaan kennettiin lisäksi 1960-luvulla, vuonna 1979 k Asematien ja Vanhan Turuntien kulmassa sijä pohjainen saneeraus saatettiin päätökseen s voimista, tohtori Julius Ailio (1872-1933) on vihkiäisissä 2.11.1924, hän painotti sitä merki tusta yhteiskunnallisessa aineissa ja kulttuuri: temian tarkoituksena on opettaa oppilaita ti maan yhteiskunnallisia ja taloudellisia ilmiöit: siä ja sitten ratkaista yhteiskunnallisia pulmak nähdä akatemian työväenluokan korkeakoulu ta".

Nykyisin Työvään Akatemiassa koulutetaan jalla. Siellä järjestetään myös lukuisia lyhyitä l sainvälisiin seminaareihin. Opetukseen ja yh tuu ihanteellisesti.

* Riksilevy: Aiemmin rakennuslevynä käytetty kuituväli
** Ruberoidi: Bitumivahvisteinen kattahuopalaatu.